

EUROPEISKA KOMMISSIONEN
GENERALDIREKTORATET FÖR UTBILDNING, UNGDOM, IDROTT OCH KULTUR

Kultur och kreativitet

Europeiska kulturhuvudstäder

2020 till 2033

En guide för städer som gör sig
redo att skicka in en ansökan

Inledning

Den här guiden beskriver processen och kriterierna för de europeiska kulturhuvudstädernas (ECOC) åtgärder mellan 2020 och 2033. Den är avsedd för städer som överväger att skicka in en ansökan och för förberedelserna inför ansökan.

Det finns två dokument som är obligatoriska att läsa tillsammans med den här guiden.

Beslutet

Det första dokumentet heter Beslut. Detta är den formella, rättsliga grunden för kulturhuvudstadsinsatsen. Trots att det är formulerat som ett juridiskt dokument, är det lättförståeligt och tillgängligt på alla de officiella språken inom Europeiska unionen (EU).

Dokumentet finns här:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32014D0445>

Beslutet antogs i april 2014 av Europaparlamentet och samtliga medlemsstater i EU (under ledning av respektive lands kulturministerium).

Beslutet ändrades i september 2017 genom ett nytt Beslut som fattades av Europaparlamentet och medlemsstaterna (Rådet). Detta ändringsbeslut öppnar upp kulturhuvudstadsåtgärden för städer i länder inom Europeiska frihandelssammanslutningen som är parter i Beslutet inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EFTA-/EES-länder)

Ändringsbeslutet finns att läsa här:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32017D1545>

Beslutet fastställer bakgrunden till åtgärden: målen, urvalskriterierna och urvalsprocessen, utnämmandet, övervakningen och utvärderingsprocessen. Det fastställer hur urvals- och övervakningspanelen av oberoende experter bildas.

Urvalsformuläret

Det andra dokumentet är en lista med frågor som alla sökande måste svara på i urvalsfasen. Frågorna utgår från Beslutet och bryter ned det i mer praktiska delar. Kandidatstäderna fyller i detta frågeformulär i sina anbudsböcker.

Frågeformuläret finns på Europeiska kommissionens webbplats, i avsnittet European Capitals of Culture (Europeiska kulturhuvudstäder):

http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm

Den här guiden använder dessa två dokument. Beslutet har formell auktoritet medan den här guiden fyller en förklarande funktion utan någon formell auktoritet.

Europeiska kulturhuvudstäder-åtgärden

År 2020 har 60 städer innehaft titeln Europeisk kulturhuvudstad. (Fram till 2001 hette den Europas kulturstad). Den kallas ofta för det kulturella flaggskeppsinitiativet i Europeiska unionen.

Kulturhuvudstadsinsatsen har utvecklats betydligt sedan de första åren, då den i första hand var ett firande av konsten i en stad. Sedan 1980-talet har det skett en stadig ökning av medvetenheten om den roll som kultur spelar i stadslivet: dess bidrag till medborgarnas välbefinnande och stadens framgång samt dess potential för att stärka en stads positionering på den internationella kartan. Många av städerna som har innehaft kulturhuvudstadstiteln upplevde inte bara ett framgångsrikt år, utan har även kunnat dra nytta av varaktiga efterverkningar.

Varje stad som överväger att ansöka eller som faktiskt ansöker har sina egna lokala mål i linje med sina egna omständigheter och prioriteringar. Detta är emellertid ett *uropeiskt* pris med standardiserade kriterier och mål, som definieras på EU-nivå. Framgångsrika städer kombinerar sina lokala mål med denna europeiska (och ofta internationella) aspekt.

Tidigare kulturhuvudstadsstäder har rapporterat följande typer av återverkningar:

- Kulturhuvudstadsinitiativet har utgjort en katalysator för gradvisa ändringar i utvecklingen av staden eller ett område i staden.
- En mätbar ökning av självförtroende bland medborgarna och stolthet över staden.
- Ett ökat engagemang i stadens kulturutbud, särskilt bland målgrupper som är mindre benägna att besöka eller delta.
- Nya kulturhändelser har tillkommit i utbudet, nya färdigheter, nya möjligheter och nya europeiska och internationella kontakter för konstnärer och kulturorganisationer har uppstått.
- En vidare europeisk och internationell förståelse och profil, som ofta återspeglas i ökad turism och bättre rykte.

Kulturhuvudstadsinsatsens mål fastställs i Beslutet. Städer som överväger att ansöka bör bekanta sig noggrant med Beslutet.

Väga fördelarna och nackdelarna med att ansöka mot varandra

Att vara en europeisk kulturhuvudstad är helt klart en unik möjlighet som kan leda till positiva kulturella, sociala och ekonomiska effekter för staden.

Det kan dock även innebära risker för staden. Alltför ofta händer det att städer inte drar full nytta av titeln eller, ännu värre, att de får negativ publicitet på grund av att de stöter på utmaningar som de inte är beredda på att möta. Det kan handla om förvaltningsproblem och problem med teambyggande, otillbörliga politiska ingripanden i genomförandet av kulturåret, obetydliga kopplingar mellan stadens kulturella utvecklingsstrategi och dess kulturhuvudstadsår och bristfällig reflektion över efterverkningarna, otillräcklig långsiktig planering, avsaknad av tydliga mål eller milstolpar, brist på en övervakningsprocess utmed året, brist på erfarenhet av genomförande av årslånga kulturevenemang inom staden, svårigheter att utveckla ett projekt på europeisk/internationell nivå etc.

Därför är det av yttersta vikt att staden begrundar följande frågor innan den ger sig in i ansökningsprocessen, som medför betydande offentliga investeringar:

- Har vi eller kommer vi vid tidpunkten för kulturhuvudstadsåret som stad att ha kapacitet för att stå värd för ett årslångt evenemang av den omfattning och på den skala som anstår en europeisk kulturhuvudstad, med hundratals kulturevenemang på toppnivå utmed hela året? Har vi eller kommer vi vid tidpunkten för kulturhuvudstadsåret att ha den fysiska infrastruktur som krävs (kulturlokaler, inkvarteringsmöjligheter och transportförbindelser)? Har vi eller kommer vi vid tidpunkten för kulturhuvudstadsåret att ha den "mänskliga infrastruktur" som krävs för att stå värd för ett kulturhuvudstadsår (en aktiv och väl sammanlänkad kultursektor som sammanför offentliga institutioner och icke-statliga organisationer, avdelningar inom kommunfullmäktige redo att hjälpa till, turistinformation med rätt kompetens, program för kompetensökning etc.)? Har vi el-

ler kommer vi att ha en strategi för att utveckla de internationella förbindelser som behövs? Har vi den nödvändiga interna expertisen för att genomföra projektet från initialskedet till förberedelser, implementering och utvärdering av det? Om den interna expertisen uppvisar brister och behöver kompletteras med extern expertis och konsultation, hur säkerställer vi att projektet förblir autentiskt och fortsatt är i stadens, dess invånares och olika intressenters ägo, och att kulturhuvudstadsvisionen återspeglar ambitionerna hos majoriteten och inte bara några få?

- Är vi som stad redo att göra mer än bara det vanliga på det kulturella området? Är vi redo att utforska nya sätt att stödja kultur, interagera med våra kulturintressenter och andra sektorer inom stadslivet, främja publikengagemang i våra olika bostadsområden? Har vi råd att öka våra investeringar i kultur för kulturhuvudstadsprojektet och upprätthålla föresatsen bortom titelåret för att säkerställa kontinuiteten och efterverkningarna?
- Är vi som stad redo att öppna upp oss för Europa? Är vi villiga att gå i dialog med resten av Europa och världen samt reflektera över det bidrag som vi vill göra till EU:s integrationsprojekt? Är vi som stad redo att ytterligare utforska de många olika kulturyttringarna, inklusive de som kommer från invandrargrupper, som finns i vårt område och visa våra invånare den rikedom och mångfald av kulturyttringar som kommer från andra länder?

Om ni inte svarar ja på samtliga frågor ovan, är inte er stad redo att ansöka om och bli kulturhuvudstadsstad.

Ordlista

Beslut	Den formella rättsliga grunden för kulturhuvudstadsåtgärden. Beslutet antogs i april 2014 av Europaparlamentet och Europeiska unionens råd (regeringarna för samtliga EU-medlemsländer). Det styr kulturhuvudstadsåtgärden.
Panel	De oberoende experter som utvärderar ansökningarna, rekommenderar utnämningarna och träffar de slutgiltiga valen samt övervakar kulturhuvudstäderna under övervakningsperioden.
Utllysning	Den formella begäran om ansökningar som utfärdas av den organiserande myndigheten (t.ex. kulturministeriet). Fastställer urvalskriterierna och urvalsförfarandet samt innehåller urvalsformuläret för kandidatstäder.
Arbetsordning	Ett formellt dokument utfärdat av den organiserande myndigheten. Specificerar reglerna för tävlingen, Panelens sammansättning och arbetssätt och detaljerna för möten gällande förhandsval och slutgiltiga val.
Anbudsbok	Dokumentet som skickas in av en kandiderande stad som svar på en utlysning och som definierar dess mål, program etc.
Preliminärt urval	Det första steget i urvalet som leder till att Panelen rekommenderar en slutlista över kandidatstäder.
Slutlig urval	Det andra steget i urvalet: slutlistan över kandidatstäder kortas ned till en enda kandidat, som blir den Panelen rekommenderar.
Utnämning	Det rättsliga steget: den relevanta nationella myndigheten. Utnämner formellt den rekommenderade kandidatstaden som kulturhuvudstad. Kandidatstaden kan nu kalla sig Europeisk kulturhuvudstad.
Övervakning	De fyra åren från utnämningen till titelåret under vilka Panelen instruerar kulturhuvudstaden.

- Melina Mercouri-priset Europeiska kommissionens pris till kulturhuvudstaden.
Delas ut i samband med utnämningen. Betalningen är villkorad och sker på rekommendation av Panelen i slutet av övervakningsfasen.
- Öppen tävling Vart tredje år finns det en kulturhuvudstad från ett EFTA-/EES-land, ett kandidatland eller en potentiell kandidat till EU-medlemskap. I tävlingen tillämpas samma kriterier med undantag för några administrativa skillnader (utlysning och arbetsordning som utfärdas av Europeiska kommissionen och utnämning av Europeiska kommissionen).

Överväger ni att skicka in en ansökan?

Beslutet fastställer den formella processen som leder till urvalet. Det börjar med en utlysning för ansökningar från den relevanta nationella myndigheten. Denna är vanligtvis ministeriet som har ansvar för kultur, men ibland kan de delegera administrationen till en annan organisation.

När ska man börja?

Den formella utlysningen publiceras ungefär 6 år före titelåret. I den fastställs en deadline på minst 10 månader för kandidater att skicka in sina ansökningar.

Erfarenheten har visat att de mest framgångsrika kulturhuvudstäderna inleder sina förberedelser 2–3 år före utlysningen.

I Beslutet listas hur medlemsländerna roterar, vilket innebär att ni varslas i god tid om när ert land kommer att stå värd för titeln.

Varför så långt i förväg? En kulturhuvudstadsåtgärd är en invecklad aktivitet. Den är även en tävling. Här följer några av orsakerna till den långa utvecklingsperioden:

- Kriterierna ställer krav på att staden ska ha en befintlig kulturstrategi, kopplad till stadens utvecklingsstrategi. Det tar tid att upprätta sådana strategier och börja implementera dem.
- Kriterierna kräver omfattande interaktion med medborgarna i staden: många kandidater involverar skolor, universitet, ungdomsklubbar, civila samhällsorganisationer etc. och med kulturella aktörer (både nedifrån–upp och uppifrån–ned).
- Den privata sektorn inom både kulturella och kreativa industrier och i de bredare affärssektorerna måste involveras.
- Kriterierna kräver nödvändiga länkar och kopplingar till europeiska och internationella konst- och kulturaktörer och -nätverk etc.
- Kandidater lär sig från andra kulturhuvudstäder.
- Ett ansökningsteam måste rekryteras.

- Drivkraften måste byggas upp i staden.
- Det finns en ledtid för alla nya kulturinfrastrukturprojekt (och andra projekt) att bli klara före kulturhuvudstadsåret.

I detta tidiga skede måste städerna fråga sig själva:

- Vilka är våra egna mål? Vilken är vår vision inför stadens framtid och kulturens roll i den visionen?
- Hur kan dessa kombineras med kulturhuvudstadskriterierna?
- Varför vill vi få kulturhuvudstadstiteln? På vilket sätt vill vi att vår kulturhuvudstad lämnar avtryck i kulturhuvudstads-historien och tar den till nya utforskade områden?
- Har vi hållbart, partiöverskridande politiskt stöd? Erfarenheten har visat att det, från det att ansökan inleds och fram till det eventuella kulturhuvudstadsåret, kan ske ändringar i det politiska ledarskapet i en stad.

Vem kan skicka in en ansökan och viktiga initiala faktorer att beakta

Stadens storlek är inte en faktor. Både städer med över en miljon invånare och städer med färre än 100 000 invånare har tidigare varit kulturhuvudstäder. Den mänskliga och finansiella kapaciteten en stad har och dess kapacitet i fråga om fysisk infrastruktur och kulturella kritiska massa är dock en faktor.

Städer kan involvera sina omgivande områden (t.ex. intilliggande städer eller regioner) Detta skedde till exempel 2007 då Luxemburg involverade det transnationella Grande Région, år 2010 då Essen ledde Ruhr-regionen, år 2012 då Maribor involverade fem andra städer i östra Slovenien, år 2013 då Marseilles-Provence involverade 90 procent av avdelningen för Bouches-du-Rhône och 2015 då Mons hade ett tätt samarbete med den intilliggande Hainaut-regionen. Med anledning av ansvarsskyldighet och ansvar måste en stad emellertid vara ledande. Den ledande staden är den officiella ansökaren.

Ett framåtblickande program. En stad utnämns inte till kulturhuvudstad baserat på dess kulturarv eller dess befintliga levande

kulturutbud. Dessa kan utgöra en grund för ansökan, men inte ansökan i sig. (En utnämning till kulturhuvudstad är inte en variant av UNESCO eller europeiska kulturarvsutnämningar). En stad ges titeln baserat på dess framtida program för kulturhuvudstadsåret enligt det som uppges i anbuds-boken.

Inte verksamhet som vanligt. Vissa kandidater har skickat in ansökningar genom att samla sina befintliga kulturaktiviteter under en kulturhuvudstadsrubrik. De lyckades inte så bra. Kulturhuvudstaden utnämns på basis av ett *specifikt program som över-skrider och överträffar de normala kulturaktiviteterna* i staden.

Det finns inte någon standardmall för ert program. Varje stad är unik. Dess program återspeglar dess behov och mål samtidigt som det uppfyller de formella kulturhuvudstadskriterierna.

Inte ett turiststyrt projekt. Ett av målen med programmet är att höja städernas internationella profil med hjälp av kultur. De flesta kulturhuvudstäder har upplevt en ökning i turismen, vilket är en framgångsfaktor i många kulturhuvudstäder. Likväl ligger det huvudsakliga fokuset i ett kulturhuvudstadsprogram på medborgarna, särskilt de som bor i städerna, och deras koppling till kultur och Europa.

Det finns inget krav på att ordna ett stort antal evenemang och projekt. Ert program måste vara i linje med era mål och er finansiering. Överansträng inte er ledning eller era medborgare.

Ett europeiskt (internationellt) program. Detta är ett europeiskt projekt. Programmen måste betona både de gemensamma dragen i och skillnaderna mellan europeiska kulturer. Den övergripande visionen för evenemanget måste vara europeisk och programmet måste vara tilltalande på europeisk och internationell nivå.

Det handlar om ett kulturprojekt. Många kulturhuvudstäder har dragit betydande ekonomisk och social nytta av att delta i kulturhuvudstadens infrastruktur, fysisk förnyelse, ingående investering, ökad stolthet över staden etc. Dessa är positiva biverkningar som visar hur effekterna av kultur kan nå bortom själva kulturen. I grunden är kulturhuvudstaden ett kulturprojekt riktat till medborgare, konstnärer och kulturaktörer samt dem som använder sina kreativa färdigheter i flera samhällssektorer.

En stad kan utmana sig själv. En kulturhuvudstad är en möjlighet att öppet och kritiskt utforska stadens historia, inklusive dess mörkare sida. Till exempel fokuserade Donostia/San Sebastián 2016 på konceptet samexistens i ett försök att övervinna tidigare konflikter mellan olika grupperingar. Riga2014 tog itu med frågor gällande den tyska och den sovjetiska ockupationen. Linz2009 grep sig an sin koppling till den nazistiska perioden. Liverpool2008 utforskade sin roll i slavhandeln.

Det handlar om ett långsiktigt åtagande. Förberedelserna, utvecklingen och leveransperioderna tar 6–7 år av långsiktiga, kontinuerliga insatser. Verkningarna lever vidare. Många kulturhuvudstäder gynnas av sitt titelår ännu årtionden efteråt. Andra, mindre framgångsrika städer måste tampas med de negativa konsekvenserna av att ha misslyckats med att leva upp till förväntningarna. Att inneha en kulturhuvudstadstitel genererar betydande fördelar för städer som är villiga att engagera sig.

Hur kommer man igång? En bra sak att börja med är att besöka andra aktuella kulturhuvudstäder, läsa deras anbudsböcker (de flesta har publicerat dem på sina webbplatser) och se dem i praktiken. Det finns två kulturhuvudstäder varje år och åtta städer som redan utnämnts och befinner sig i förberedelsefasen – det är bara att välja.

Att förstå kriterierna

Beslutet fastställer de sex kategorier av kriterier som används i urvalsprocessen. Panelens rekommendation baseras på en global utvärdering i vilken de sex kategorierna tas i beaktande, eftersom erfarenheten har visat att alla sex kategorier krävs för att säkerställa ett lyckat kulturhuvudstadsår.

Städerna bör se dem som användbara verktyg för noggrann förberedelse inte bara inför ansökan om titeln, utan även vid planering av titelåret. De finns för att hjälpa städerna att få ut det mesta möjliga av sin kandidatur samt lära sig och gynnas av den här erfarenheten oberoende av resultatet av tävlingen. Eftersom tävlingen leder till utnämning av endast en stad, är det av yttersta vikt att samtliga kandiderande städer redan på ett tidigt stadium beaktar hur de ämnar bygga vidare på den kraft som deras kandidatur skapar för den händelse att de inte får titeln. Därför är det viktigt att säkerställa att hela anbudsprocessen i sig ses som en

användbar kulturell strategiövning, så att kandidaturen kan leda till positiva efterverkningar för alla kandidater. Detta ansvar faller huvudsakligen på stadens myndigheter och dess politiska ledning.

Det här avsnittet behandlar varje kategori och erbjuder vägledning utgående från färsk kulturhuvudstadserfarenheter och Panelens rapporter. Beslutet fastställer tydliga faktorer som ska beaktas för varje kategori av kriterier och de anges i kursiv text.

Samtidigt som kandidaterna måste hörsamma kriterierna, uppmanas de att vara uppfinningsrika och kreativa samt utveckla sin egen vision av kulturhuvudstadskonceptet.

A: Bidrag till den långsiktiga kulturstrategin

- *att en kulturstrategi för den kandiderande staden, som omfattar [ECoC]-insatsen och inkluderar planer för att upprätthålla kulturaktiviteter bortom titelåret, finns färdig vid tidpunkten för dess ansökan,*
- *planer för att stärka de kulturella och kreativa sektorernas kapacitet, inklusive utveckling av långsiktiga länkar mellan de kulturella, ekonomiska och sociala sektorerna i den kandiderande staden,*
- *den visualiserade långsiktiga kulturella, sociala och ekonomiska effekten, inklusive stadsutveckling, som titeln skulle ha på den kandiderande staden,*
- *planerna för övervakning och utvärdering av effekten som titeln har på den kandiderande staden och för spridning av utvärderingsresultaten.*

Trots att städerna innehar titeln i endast ett år innan de följande år ersätts av andra titelstäder, bör en kulturhuvudstad inte ses som ett enstaka ettårigt evenemang. Programmet måste inledas på förhand för att bygga upp förväntningarna inför året, och avslutas för att säkerställa efterverkningarna.

Framgångsrika kulturhuvudstäder har använt sin titel som en katalysator för förändringar i stadens kulturella och allmänna utveckling, vilket har gett hållbara kulturella, sociala och ekonomiska

effekter. Det bästa sättet för en stad att säkerställa efterverkningar är att bädda in kulturhuvudstadsåret i dess övergripande strategi, och i synnerhet skapa band mellan kultur, utbildning, turism, territoriell planering, sociala tjänster etc. Kandiderande städer måste presentera sin kultur- och stadsstrategi i sina anbudsböcker. Panelen tittar inte på relevansen i dessa strategier, utan eftersöker överensstämmelser mellan dem och det föreslagna programmet och målen i deras kulturhuvudstadsprojekt.

En stads kulturstrategi består av en vision, mål och åtgärder med en motsvarande tidsram. Vanligtvis har den en bredare omfattning än målen för en kulturhuvudstad.

I sina anbudsböcker måste de kandiderande städerna tydligt indikera vilka prioriteringar för den bredare kulturstrategin kulturhuvudstaden ämnar bidra till.

Här följer några färskas exempel:

Mons2015. *Monsregionen är en central plats för digital affärsverksamhet. Kulturhuvudstadsåret kretsade kring devisen Where culture meets technology (där kultur möter teknologi) med många digitalt baserade projekt, till exempel var Metro IT Europa en virtuell tunnelbana genom staden för turister och kulturella aktörer. Café Europa var baserat på ett expanderande nätverk av städer runt om i Europa som bas för digitala interaktioner med kulturella och europeiska teman.*

Pilsen2015 hade temat *Open up (öppna upp)* och syftet var att i en betydande utsträckning öka medborgarnas utåtblickande. Fokus låg starkt på beteendeförändring.

Aarhus2017. *Temat med "omtänkande" i Aarhus2017 grundar sig i stadens strategi för att tänka om och ändra dess kultur- och stadsmiljö i takt med att den expanderar under nästkommande årtionde.*

Mål. Det är viktigt att de kandiderande städerna är tydliga med sina mål för kulturhuvudstadsåret. Det finns ingen mall för målens tillämpningsområde, eftersom varje kulturhuvudstad är olik den andra, varje stad står inför en unik uppsättning utmaningar och möjligheter. Målen bör hänföra sig till kriterierna för såväl kulturhuvudstadsåtgärden som lokala prioriteringar. Tydliga mål indikerar en sund planeringsprocess och underlättar hanteringen av kulturhuvudstadsåret

och den offentliga ansvarsskyldigheten betydligt. Så som anges nedan, kommer anbudsboten betona kopplingen mellan kulturhuvudstadsmålen och kandidaternas övergripande kultur- och stadsstrategi.

Målen för kulturhuvudstadsåret måste översättas till tydliga, relevanta och mätbara effektindikatorer. Dessa effektindikatorer är viktiga för övervakningen av framåtskridandet och i utvärderingen av resultatet av titelåret (se följande punkter).

Övervakning. För att förbättra leveransen gentemot de uppsatta målen för titelåret, förväntas varje kulturhuvudstad upprätta en övervakningsprocess i ett tidigt skede. Detta gör det möjligt för ledningsgruppen att under den fyraåriga förberedelsefasen och även både under och efter titelåret följa med hur uppnåendet av dessa mål framskrider.

Senast året efter utnämningen bör en baslinje etableras. Åtgärderna bör vara såväl kvalitativa som kvantitativa.

Utvärdering. Efter att kulturhuvudstadsåret har löpt ut, måste städerna genomföra en utvärdering för att mäta de kulturella, sociala och ekonomiska effekterna (inklusive för stadsutvecklingen) och denna utvärdering ska skickas till Europeiska kommissionen inom 12 månader efter slutet av kulturhuvudstadsåret. För att utvärderingarna ska vara effektiva, måste de baseras på de mål som uppräknades i anbudsboten i början av kulturhuvudstadsprocessen. Riktlinjer tillhandahålls av kommissionen (se referens till dokument i avsnittet nedanför Rapporten om och utvärderingar av kulturhuvudstadsprogrammet).

Vid förhandsvalet ombes kandidater att endast ge en översikt över deras planer för övervakning och utvärdering, som de vidareutvecklar i anbudsboten för det slutliga urvalet.

B: Kulturellt och konstnärligt innehåll

- *en tydlig och sammanhängande konstnärlig vision och strategi för kulturprogrammet,*

- *involverande av lokala konstnärer och kulturorganisationer i konceptualiseringen och implementeringen av kulturprogrammet,*
- *omfattningen och mångfalden av de föreslagna aktiviteterna och deras övergripande konstnärliga kvalitet,*
- *kapaciteten att kombinera lokalt kulturarv och traditionella konstformer med nya, innovativa och experimentella kulturyttringar.*

En kulturhuvudstadsåtgärd är i första hand ett framåtblickande kulturprojekt. Programmet som utvecklas särskilt för titelåret måste hålla hög konstnärlig och kulturell kvalitet. Detta gäller såväl deltagande projekt som mer mainstream konstaktiviteter.

Kulturhuvudstadsprogram omfattar vanligtvis ett brett urval av konstformer, en blandning av högkultur och populär gräsrotskultur, en balans mellan kostnadsfria och avgiftsbelagda evenemang samt även aktiviteter som hålls av såväl stora och ryktbara kulturaktörer som små, icke-statliga organisationer i samhället, som reflektion av den ökande utvecklingen av kreativa insatser i urbana och sociala frågor. Visionen och strategin för programmet måste dessutom vara i linje med de mål som den kandiderande staden angivit för sitt kulturhuvudstadsår och införliva en europeisk dimension. De måste geomsyra hela kulturprogrammet, men även relaterade aktiviteter, i synnerhet marknadsföring och kommunikation.

Vanligtvis omsätter kulturhuvudstäder sin strategiska vision i en mängd olika aktiviteter, men alltför många kan dock bli förvirrande för publiken.

Anbudsboken bör innehålla tillräckligt med information om de föreslagna projekten för att Panelen ska förstå programmets kontinuitet och den underliggande konstnärliga vision i strategin och målen.

Graden av detaljer kommer emellertid att skilja sig mellan förhandsvälsfasen och den slutliga urvalsfasen.

Vid förhandsvalet ombes kandidaterna ge en allmän översikt över strukturen i årets program, med fokus på den övergripande strategiska konstnärliga visionen och konceptet för deras kulturhuvudstadsår.

Vid det slutliga urvalet måste kandidater vara mycket mer detaljrika gällande programmet och dess huvudsakliga projekt och samarbetspartner, och göra skillnad mellan samarbetspartner som har indikerat ett verkligt intresse och de som ännu är endast potentiella eller tänkbara samarbetspartner. De måste även göra en tydlig koppling mellan den övergripande strategiska konstnärliga visionen och konceptet å ena sidan och programmet och dess projekt å andra sidan. Slutligen måste en approximativ budget ges för de olika projekten, så att panelen kan förstå deras relativa andel i programmet.

Observera att Panelen och Europeiska kommissionen använder programmet för anbudsprogrammet som grund för övervakningsfasen (se nedan).

Dessutom ska kandidater utöver själva programinnehållet även uppge hur processen för att skapa, utveckla och implementera programmets olika aktiviteter har gått tillväga och vara öppna och inkluderande gentemot lokala konstnärliga och kreativa gemenskaper.

Erfarenhet har visat att det kan fungera väl att börja bygga ett program utgående från stadens egna rötter, arv och kulturella väv. Detta kommer med förbehållet att många kulturhuvudstäder även ska vilja utveckla sitt kulturella utbud. Färska rapporter från panelen har även eftersökt information om den konstnärliga digitala strategin för kulturhuvudstaden.

C: Europeisk dimension

- *omfattningen av och kvaliteten på aktiviteter som främjar kulturell mångfald i Europa, interkulturell dialog och större gemensam förståelse mellan europeiska medborgare,*
- *omfattningen av och kvaliteten på aktiviteter som betonar de gemensamma aspekterna i europeiska kulturer, europeiskt arv och europeisk historia likväl som europeisk integration och aktuella europeiska teman,*
- *omfattningen av och kvaliteten på aktiviteter som presenterar europeiska konstnärer, samarbete med aktörer eller städer i olika länder, inklusive, där det är tillämpligt,*

städer som innehar titeln och transnationella partnerskap,

- *strategin för att fånga intresset hos den breda europeiska och internationella publiken.*

Kärnan i ett kulturhuvudstadsprogram utgörs av den europeiska dimensionen. Den europeiska dimensionen säkerställer att en kulturhuvudstad är ett internationellt program och inte uteslutande ett inhemskt evenemang. Att en stad finns i Europa, har ett befintligt levande och internationellt kulturutbud eller har multikulturella invånare är inte i sig själv en stark tolkning av den europeiska dimensionen. Den övergripande visionen av hela programmet måste vara europeisk och den europeiska dimensionen måste således återspeglas i det kulturella och konstnärliga innehållet samt även i de mål som ställts för kulturhuvudstadsprojektet och åtföljande indikatorer.

Den europeiska dimensionen är tvåfilig – dels ser den till invånarna i kulturhuvudstaden och dels på den bredare europeiska och internationella kulturen.

Ambitionen för en kulturhuvudstad måste vara att bland stadens egna invånare bredda förståelsen och medvetenheten om rikedomen och mångfalden av kulturer i Europa samt liksom även om gemensamma nämnare mellan dessa kulturer. Fokus måste ligga på att sammankoppla staden och dess invånare med städer och invånare i andra länder genom kulturella och andra projekt.

Det är fokuset på andra kulturer som i första hand särskiljer en kulturhuvudstad från en nationell kulturstad. En kulturhuvudstad erbjuder möjligheter för en stad och dess invånare att på ett öppet sätt lära sig av andra.

För städer innebär den europeiska dimensionen dessutom att deras lokala sammanhang kopplas till det europeiska ramverket. Det är en möjlighet att utforska förhållandena mellan lokala och europeiska kulturer och värden. För stadens kulturaktörer genererar den europeiska dimensionen skapande av nya och hållbara partnerskap med kulturaktörer från andra länder genom samproduktioner, gemensamma utställningar, konferenser, nätverkande samt besökande konstnärer/artisterna. De senaste kulturhuvudstäderna har inkluderat europeiska och internationella partner i långt fler än hälften av sina projekt.

Den slutliga faktorn i den europeiska dimensionen innebär att programmet måste vara av tillräckligt god kvalitet för att locka en internationell publik, antingen fysiskt eller, allt oftare, på webben.

Samarbete med den andra kulturhuvudstaden. Det finns två (och vart tredje år tre) kulturhuvudstäder. De uppmanas att samarbeta med varandra. Utbudet av projekt varierar och utvecklas städerna emellan. Detta är ett viktigt element i kulturhuvudstadsprogrammets europeiska prägel. Många kulturhuvudstäder utvecklar dessutom projekt med tidigare och framtida kulturhuvudstäder.

Observera att avsnittet om den europeiska dimensionen förväntas vara utvecklat betydligt större detalj i anbudsoken för det slutliga urvalet än i anbudsoken för förhandsurvalet.

Här följer några färska exempel på den europeiska dimensionen:

***Umeå2014** har byggt hela sitt program runt årskalendern för samerna, ursprungsbefolkningen i norra Skandinavien.*

***Riga2014 presenterade Amber in contemporary art jewellery (bärnsten i moderna konstsmücken).** Bärnsten var den första varan som under första århundradet e.Kr. exporterades från Östersjöregionen till resten av Europa.*

Leeuwarden2018 och Donostia San Sebastián2016 presenterade båda rollen som språk i Europa som används mer sällan (frisiska respektive baskiska) spelar genom projekt med liknande städer runt om i Europa.

Donostia/San Sebastián2016:s program kretsade kring idén om "samexisterande kulturer" och uttryckte på så sätt en önskan om att övervinna såren från det förflutna och konsten att leva tillsammans inom tidigare uppdelade samhällen.

Rijeka2020 kommer att angripa tre huvudsakliga teman: vatten, arbete och migration, varav samtliga har en tydlig resonans i Europa.

Syftet med **Timisoara2021** är att samproducera mer än 75 procent av projekten med samarbetspartner från Europa.

D: Räckvidd

- *involvering av den lokala befolkningen och det civila samhället i förberedelserna av ansökan och implementeringen av åtgärden,*
- *skapande av nya och hållbara möjligheter för den breda massan av medborgare att besöka eller delta i kulturaktiviteter, i synnerhet unga människor, frivilliga och de marginaliserade och missgynnade, inklusive minoriteter, med särskilt beaktande av personer med funktionsnedsättningar och äldre vad gäller tillgängligheten i dessa aktiviteter,*
- *den övergripande strategin för publikutvecklingen och i synnerhet kopplingen till utbildning och skolornas deltagande.*

En kulturhuvudstads framgång, och med all säkerhet viktiga delar av dess efterverkningar, kan mätas efter det breda och aktiva deltagandet bland dess medborgare. Detta bör inledas i den förberedande fasen. Nyliga kulturhuvudstäder och kandidater har publicerat efterlysningar av idéer och hållit hundratals möten och workshops med sina medborgare i strävan efter att få deras infallsvinklar gällande potentiella program och den övergripande visionen och konceptet. Aktivt deltagande och inte bara deltagande som publik.

Team som förbereder anbud har medvetet arbetat för att engagera dem som vanligtvis inte deltar i stadens kulturliv och för att nå ut till

avlägset belägna samhällen eller driva parallella kultursektorer. Syftet är att engagera.

Varje kandidat har sina egna särskilda tyngdpunkter och prioriteringar, och dessa utvecklas i förberedelsen och genomförandet av kulturhuvudstadsåret. I många fall har dessa engagemang lett till förändringar i utsikterna för stadens kulturaktörer (en aspekt av publikutvecklingen).

Kulturhuvudstäder använder frivilliga i allt större utsträckning. Det är viktigt att särskilja avlönad personal och praktikanter och frivilliga. Ett starkt frivilligprogram kan betydligt öka medborgarnas engagemang i kulturhuvudstadsåret, staden och efterverkningarna av dessa.

Det är numera standard att kulturhuvudstäder driver projekt tillsammans med skolor, ungdomsgrupper, universitet och ett brett urval av civila samhällsorganisationer.

E: Ledning

- *genomförbarheten för strategin för insamling av medel och den föreslagna budgeten som, där det är tillämpligt, inkluderar planer på att ansöka om ekonomiskt stöd från EU-program och -fonder och täcker förberedelsefasen, titelåret, utvärderingen av och förutsättningarna för efterföljande aktiviteter och planering av möjligheter,*
- *den tilltänkta strukturen för styrning och utförande av implementeringen av insatsen, som bland annat lägger grunden för välbetänkt samarbete mellan lokala myndigheter och leveransstrukturen, inklusive det konstnärliga teamet,*
- *procedurerna för att utse generaldirektörer och konstnärliga ledare samt deras verksamhetsområden,*
- *strategin för marknadsföring och kommunikation är heltäckande och betonar att det handlar om en EU-insats,*
- *leveransstrukturen har personal med tillämplig kompetens och erfarenhet av att planera, hantera och leverera kulturprogram för titelåret.*

Ekonomi. Olika kulturhuvudstäders budgetar varierar märkbart. Budgetarna för nyligen genomförda kulturhuvudstadsprogram (d.v.s. exklusive infrastruktur och byggnader) har varierat mellan 20 och 100 miljoner euro.

I anbudsskedet är det inte realistiskt att ange exakta projekteringar av framtida finansieringskällor. Anbudsboken måste ha en realistisk budget med tillräckliga mängder information för att påvisa graden av säkerhet på varje budgetrad.

Formatet på den ekonomiska informationen kommer att fastställas på formuläret och i utlysningen för ansökningar. Det kommer att inkludera föreslagna intäkter från:

- Offentliga myndigheter (stads-, regionala, nationella)
- Den privata sektorn
- Andra (särskilt biljettintäkter, gräsrotsfinansiering)
- EU-program (exklusive Melina Mercouri-priset)

Kandidater och särskilt kulturhuvudstäder rekommenderas starkt att utforska möjligheter till fullständigt deltagande i andra EU-program. De aktuella programmen drivs till och med 2020. De inkluderar:

Kreativa Europa (stöder kulturella och kreativa sektorer).

http://ec.europa.eu/culture/creative-europe/index_en.htm

EU:s struktur- och investeringsfonder (ESI) (stöder regioner och städer). https://ec.europa.eu/regional_policy/sv/policy/what/investment-policy/

Erasmus+ (stöder utbildning, träning, ungdomar och idrott).

https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_sv

Horizon 2020 (stöder forskning och innovation).

<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en>

COSME (stöder konkurrenskraften och hållbarheten i EU-företag och små till medelstora företag och uppmuntrar till företagskultur).

http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

Fonden för ett sammanlänkat Europa (stöder bland annat Europas digitala nätverkskultur).

<http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/connecting-europe-facility>

Organisationsstruktur och -styrning. Erfarenhet har visat att struk-

turen på styrningen är en viktig faktor i hur framgångsrik eller inte framgångsrik en kulturhuvudstad är.

Nyligen genomförda kulturhuvudstadsprojekt har, beroende på lokala lagar och praxis, använt ett antal olika rättssubjekt: stiftelse, förening, offentlig institution, avdelning inom kommunen etc. Oberoende av det valda tillvägagångssättet är de viktigaste faktorerna:

- En omedelbar medvetenhet om att ett kulturhuvudstadsår kräver **ledning av hög kvalitet** på alla nivåer. Dessa personer kan finnas i en stad, de kan hyras in eller så kan de läras upp/utbildas. Detta gäller både den kulturella ledningen av en stad och cheferna för kulturhuvudstadsteamet.
- Stabiliteten i strukturen av ledningen: styrelse, ledning, förhållande till stadens administrativa avdelningar.
- Stabiliteten i teamet: personalstabilitet i leveransteamet är en viktig framgångsfaktor, men vissa personaländringar kan krävas i takt med att de olika kulturhuvudstads cyklerna (budgivning, uppbyggnad och genomförande) kräver olika typer av kompetens.
- Bygga upp kapaciteten: fler och fler kulturhuvudstäder inkluderar program som bygger upp kapaciteten i deras team samt även för kultur- och andra intressenter för att stödja dem i skapandet och produktionen av kulturevenemang, etablera internationella kontakter och att åta sig kommunikation och marknadsföring.
- Självständighet från den partipolitiska processen (externa utvärderingar av underpresterande kulturhuvudstäder påvisar att den främsta orsaken är politisk inblandning på alltför detaljerad nivå). Politiker kan sitta med i styrelsen, men endast delta på den strategiska och inte den operativa nivån.
- Rekryteringsprocesserna för generaldirektör/VD och konstnärlig ledare genomförs tidigt i anbudsprocessen. Öppen rekrytering är mer transparent.
- Den konstnärliga ledaren av det konstnärliga programmet ska få agera självständigt, med förbehåll för överensstämmelse med anbudsboken och ekonomin.

- Övergången efter året: bästa praxis och externa utvärderingar indikerar att ett kärnteam bör fortsätta i minst sex månader efter att året har löpt ut.
- Tydlig ekonomisk delegeringsmyndighet och extern revision.

Marknadsföring och kommunikation. En viktig funktion, allt oftare en aktivitet som sker på webben. Anbudsboken bör omfatta grova riktlinjer för marknadsförings- och kommunikationsstrategin och målen med den. Uppmärksamhet bör fästas vid kulturhuvudstadens immateriella egendom. Det bör finnas ett nära samarbete mellan kulturhuvudstadsteamet och stadens turist- och marknadsföringsavdelning (och med den nationella turistföreningen).

Varumärkeshantering. Varje kulturhuvudstad har sin egen strategi för varumärket och varumärkesprofileringen. Utöver detta måste kulturhuvudstaden säkerställa att själva kulturhuvudstadsvarumärket ges den plats det kräver. Vägledning i hur kulturhuvudstadslogotypen ska användas finns i dokumentet som de utsedda städerna bjuds in att underteckna tillsammans med Europeiska kommissionen (se nedan i avsnittet om övervakning). En kulturhuvudstad bör säkerställa tillräcklig marknadsföring av kulturhuvudstadsvarumärket och dess historia.

Exempel på hur man betonar Europeiska unionens ägandeskap av varumärket inkluderar:

- Öppnings- och avslutningsceremonier: Många europeiska kulturhuvudstäder har en överlämningsritual under öppnings- och avslutningsceremonierna med städerna från de föregående/kommande åren. Vanligtvis inbjuds högre EU-tjänstemän (t.ex. ordförandena för Europeiska kommissionen och Europaparlamentet, kulturkommissionären etc.) till detta evenemang.
- Debatter om europeiska frågor med ledande EU-personligheter.
- Europadagen (9 maj). Kulturhuvudstäder tar ofta ledningen i firandet av Europadagen.
- Medier: säkerställa att medierna känner till att kulturhuvudstaden är en EU-aktivitet.
- Utbetalningen av Melina Mercouri-priset (om det delas ut) utgör en möjlighet till ett PR-evenemang.

F: Kapacitet att leverera

- *ansökan har brett och starkt politiskt stöd och ett hållbart engagemang från lokala, regionala och nationella myndigheter,*
- *den kandiderande staden har eller kommer att ha en tillräcklig och livskraftig infrastruktur för att kunna inneha titeln.*

En kandidat måste påvisa att den har kapacitet att leverera ett komplext och omfattande program, såsom ett kulturhuvudstadsår. Erfarenhet har visat att det finns flera viktiga framgångsfaktorer:

- **Ett hållbart, långsiktigt, partiöverskridande politiskt engagemang i projektet.** Många kulturhuvudstäder upplever en ändring i det politiska ledarskapet under de sju åren mellan anbudsprocessen och slutet av kulturhuvudstadsåret. Det är av yttersta vikt att alla politiska partier (stads-, regional och nationell nivå) behandlar kulturhuvudstadsåtgärden som en icke-partipolitisk åtgärd å stadens vägnar. Utvärderingar har konsekvent pekat på problem som orsakas av politisk instabilitet.
- **Ett nära samarbete mellan ledningsgruppen för kulturhuvudstadsåtgärden och olika avdelningar inom stadsförvaltningen.** Ledningsgruppen måste ha ett tydligt mandat och en tydlig uppdragsbeskrivning från stadsförvaltningen. Nära kontakt krävs inte bara under förberedelsefasen och själva året, utan även för att säkerställa övergången efteråt och de fördelar som kan följa (se även under Ledning).
- Stadens kapacitet för **turister och besökare** måste kunna möta de mål som specificerats i planen. Detta gäller inte bara hotellens kapacitet, transportanslutningar etc., utan även områden med mjuka färdigheter i besökarnas språk, kvaliteten på gästfriheten och välkomstprogram (inom både den offentliga och den privata sektorn) som finns tillgängliga i staden.

- Många kulturhuvudstadskandidater skapar program för **stora infrastrukturutvecklingar** i staden. Dessa är i första hand relevanta om de har en direkt inverkan på kulturhuvudstadsprogrammet. Till exempel:

Marseilles-Provence 2013. *Den ansenliga investeringen i förnyelsen av Vieux Port ingick inte i kulturhuvudstadsinsatsen. Den skulle ha skett i vilket fall som helst, men utgjorde en katalysator för anbudet. De nya museerna och kulturcentrumen var en del av det övergripande kulturhuvudstadsanbudet (men hanterades inte av kulturhuvudstadsteamet).*

Pilsen2015. *Renoveringen av en industribyggnad till ett kreativt nav användes i kulturhuvudstadsprogrammet och var en viktig efterverkning av året.*

- Hanteringen av och budgetarna för infrastrukturen och byggprojekten (nya teatrar etc.) ingår vanligtvis inte i kulturhuvudstadsbudgeten eller -ansvaret.
- Information om stadsutveckling och infrastrukturprogram, restaureringsprojekt gällande kulturarv och nya kulturlokaler är användbar som bakgrund och sammanhang vid förhandsurvalet. Det slutliga valet fokuserar på kapitalprojekten som har en direkt inverkan på programaktiviteterna. En realistisk tidslinje och budget för genomförandet av dessa projekt bör anges.

Urvals- och utnämningprocessen

Utlysningen av ansökningar och arbetsordningen som utfärdas av den nationella myndigheten anger grunden för de administrativa arrangemangen, likväl som urvalsprocessens regler och kriterier. Utlysningen inkluderar urvalsenkäten, som baseras på Europeiska kommissionens mall (finns på Europeiska kommissionens webbplats, länk finns i slutet av detta dokument).

Den fastställer tidsfristerna och ger detaljerade instruktioner om hur

presentationen av anbuderna ska arrangeras.

Vanligtvis publiceras utlysningarna sex år före själva titelåret (d.v.s. i slutet av 2014 för titelåret 2021, slutet av 2015 för titelåret 2022 etc.). Arbetsordningen publiceras vanligen kort efter utlysningarna.

Urvalsprocessen genomförs i två steg: förhandsvalet (nomineringarna) och det slutliga valet. Denna process i två steg gäller även om det bara finns en kandidat.

Kärnan i detta skede utgörs av kandidaternas ansökningsformulär, som är mer allmänt känt som "anbudsboken".

I anbudsböckerna beskrivs kandidaternas mål, program, ekonomiska plan, ledningsstruktur etc. De byggs upp kring frågeformuläret, som finns tillgängligt på Europeiska kommissionens webbplats och följer strukturen för de sex kategorier av kriterier som beskrivs ovan.

Kandidaterna förbereder sina anbudsböcker och skickar in dem i enlighet med reglerna i utlysningen.

Vid förhandsurvalet presenterar kandidaterna sina anbud för Panelen och svarar på dess frågor. Den nationella myndigheten och Europeiska kommissionen befinner sig på plats som observatörer för att säkerställa att reglerna följs. De deltar, men har ingen aktiv roll i Panelens överläggningar.

I slutet av mötet tillkännager Panelen vilka kandidater de rekommenderar att ska gå vidare till det slutliga urvalet. Det finns inga riktlinjer för hur många de kan tänkas välja. Panelens rapport ger rekommendationer för de nominerade städerna.

Den nationella myndigheten godkänner Panelens rekommendationer formellt och bjuder in de nominerade städerna till det slutliga urvalet.

Kandidaterna har omkring 7–8 månader på sig att revidera sina anbud. I detta skede krävs mycket fler detaljer, särskilt i fråga om programmet, den europeiska dimensionen och ekonomin.

Processen för det slutliga urvalet är densamma som för förhandsvalet (inlämnande av en reviderad anbudsbok, presentation och frågetillfälle) med ett stort tillägg.

Strax efter mötet där det slutliga urvalet görs, kan det hända att en delegation från Panelen, med samma observatörer, besöker samtliga nominerade städer. Innehållet i besöket är upp till kandidaten. Delegationen återrapporterar om besöket till hela Panelen.

Panelen baserar sin bedömning och sitt beslut på kandidaternas beaktande av de sex kategorierna av kriterier i Beslutet. Som bevis använder den anbuds-boken, presentationen samt frågetillfället.

I slutet av mötet tillkännager Panelen sin rekommendation om vilken kandidat som bör få titeln. Dess rapport kommer att innehålla rekommendationer för den staden.

Utnämning till Europeisk kulturhuvudstad

Den relevanta myndigheten i medlemslandet kommer att formellt utnämna den rekommenderade staden till Europeisk kulturhuvudstad och meddela EU-institutionerna om det.

Europeiska kommissionen kommer därefter att publicera listan över nominerade städer i Europeiska unionens officiella tidning inom två månader från meddelandet.

Kandidatstaden kan därefter börja kalla sig Europeisk kulturhuvudstad.

Övervakningsfasen

Kulturhuvudstäder väljs och utses formellt fyra år innan det faktiska året. Det är lång tid. Erfarenhet har visat att det är en nödvändig period som krävs för att planera och förbereda ett komplext evenemang. Ansvaret ligger givetvis på kulturhuvudstadens ledarskap och administration.

Under dessa fyra år har Panelen med stöd av Europeiska kommissionen en kontinuerlig roll. Panelen och Europeiska kommissionen har en oskriven men viktig funktion att upprätthålla och vårda kulturhuvudstadsvarumärkets rykte. Deras aktiva engagemang i den förberedande kulturhuvudstadsperioden, övervakningsperioden, är en viktig faktor. Externa utvärderingar av kulturhuvudstadsprogrammet har alltmer betonat den roll Panelen har under denna period.

När övervakningsfasen inleds kommer städerna att bjudas in för att underteckna ett avtal med Europeiska kommissionen som täcker perioden från utnämningen till slutförandet av titelåret. Detta dokument specificerar förhållandena mellan staden, kommissionen och Panelen.

I det här sammanhanget ombes ledningsgrupperna för kulturhuvudstadsåtgärden att hålla Europeiska kommissionen (och Panelen genom den) informerad om eventuella betydande utvecklingar under denna period. Exempel inkluderar ändringar i ledningsstrukturen, utnämningen av ledande personal, ekonomiska förändringar, stora förändringar i programmet.

Panelen ämnar

- stödja kulturhuvudstäderna med råd och vägledning.
- övervaka fortskridandet gentemot målen och programmet i kulturhuvudstadens anbudsbok och de kriterier som anges i Beslutet.
- att lämna en rekommendation till Europeiska kommissionen gällande utbetalning av Melina Mercouri-priset.

Panelens roll kan sammanfattas med orden "viktig vän". Panelen och kulturhuvudstaden håller tre möten tillsammans:

- tre år före titelåret
- 18 månader före titelåret
- två månader före titelåret

Samtliga tre möten sammankallas av Europeiska kommissionen.

Europeiska kommissionen kommer att efterfråga en lägesrapport några månader före varje möte. Lägesrapporten bör ge en aktuell översikt över förberedelserna, ledningen, hanteringen, programutvecklingen, ekonomin etc.

Utgångspunkten för övervakningsprocessen är kulturhuvudstadens anbudsbok. Den representerar grunden för valet av en stad över de andra i tävlingen och således måste en kulturhuvudstad genomföra och upprätthålla så många av sina åtaganden som möjligt.

Panelen godtar att det inte är rimligt att kunna ge detaljerad information om alla projekt 6–7 år i förväg. Det kommer att ske förändringar (ändringar i partnerskap, ekonomiska förändringar etc.), men visionen och riktningen i anbudsboken måste bibehållas. Panelen kommer att förvänta sig att ändringarna genomförs öppet och att de rapporteras vid de olika övervakningsmötena. Betydande avvikelser från

anbudsboken måste diskuteras med Panelen, via kommissionen, innan några som helst beslut fattas.

Mötena är en möjlighet att utbyta synpunkter. Efter varje möte producerar Panelen en rapport med rekommendationer för ledningen kulturhuvudstadsåtgärden. Europeiska kommissionen offentliggör rapporten.

Panelen kan begära in interimrapporter. Vanligtvis gäller dessa specifika frågor som tagits upp på mötena.

Under denna fas kan Panelen även be en eller två av sina medlemmar att besöka kulturhuvudstaden och avlägga en fullständig rapport om besöket till resten av Panelen.

Melina Mercouri-priset

Melina Mercouri-priset är det pris som Europeiska kommissionen delar ut till samtliga kulturhuvudstäder. Detta sker i två steg.

I anslutning till tävlingen om kulturhuvudstadstiteln beslutar Europeiska kommissionen huruvida den ska ge priset till de utnämnda städerna.

Utbetalningen av priset (finansierad av EU-programmet som stöder kultur vid tidpunkten för utdelningen av priset, som för närvarande uppgår till 1,5 miljoner euro) är förknippat med villkor.

Vid det tredje övervakningsmötet kommer Panelen att överväga huruvida den kommer eller inte kommer att rekommendera att Europeiska kommissionen gör utbetalningen till kulturhuvudstaden.

Kriterierna för rekommendationen är:

- Det har inte skett någon betydande ändring i visionen, målen, strategin, programmet eller budgeten sedan anbudsbooken lämnades in.
- Det konstnärliga teamets självständighet har visats tillbörlig respekt.
- Den europeiska dimensionen har hållits kvar tillräckligt starkt i programmet.

- Kulturhuvudstadens marknadsföring och kommunikation ger vederbörlig uppmärksamhet till att kulturhuvudstadsåtgärden är en EU-insats.
- Övervakning utförs och arrangemangen för den slutliga utvärderingen är i sin ordning.

Det är även viktigt att adekvata arrangemang har gjorts för övergången från kulturhuvudstadsteamet till hanteringen av efterverkningarna.

Om Europeiska kommissionen godtar Panelens rekommendation, görs den faktiska utbetalningen av priset inom de första månaderna av kulturhuvudstadsåret.

Utvärdering

Kulturhuvudstäderna måste se till att deras kulturhuvudstadsår utvärderas. Den måste slutföras senast i slutet av året efter kulturhuvudstadsåret och skickas till Europeiska kommissionen. Den kommer att göras offentlig, så att andra kandidater och kulturhuvudstäder kan dra nytta av den. Den utgör även ett steg i den offentliga redovisningsskyldigheten.

Kulturhuvudstäderna uppmanas att följa de riktlinjer som utfärdats av Europeiska kommissionen (finns på Europeiska kommissionens webbplats, länk finns i slutet av detta dokument). Utvärderingarna bör omfatta:

- En standardmässig uppsättning områden som är vanliga för samtliga kulturhuvudstäder och som därför tillämpar gemensamma indikatorer. Denna åtgärd följer tävlingskriterierna, inklusive ekonomin, noggrant.
- Punkter som är viktiga för kulturhuvudstaden och noggrant följer de mål som ställts för kulturhuvudstaden i anbudsbooksstadiet.

Utvärderingen bör vara såväl kvantitativ som kvalitativ. Den bör helst utföras av en organisation som är oavhängig ledningen för kulturhuvudstadsåtgärden, men som har fullständig åtkomst till allt material. Mening är att det ska vara en ärlig utvärdering, inte ett PR-dokument.

En kulturhuvudstad kan även låta utföra utvärderingar som fokuserar på områden av särskild vikt.

Efterverkningar

Beslutet gör det ganska klart att en kulturhuvudstad ska vara en del av "en långsiktig strategi för kulturpolitik med kapacitet att generera en hållbar kulturell, ekonomisk och social effekt". Kulturhuvudstäder som befinner sig i planeringsstadiet bör säkerställa att adekvata åtgärder vidtas för att målet ska uppnås.

Bästa praxis är att se till att det finns en budget och personal för kulturhuvudstadsåret och det första därpåföljande året för att säkerställa en övergång till de organisationer som kommer att upprätthålla drivkraften.

En öppen tävling för kandiderande länder och potentiella kandidater

Från 2021 och vart tredje därpå följande år kommer det att finnas en tredje kulturhuvudstad under året. Denna väljs genom en tävling för städer som finns i kvalificerade EFTA-/EES-länder, kandidatländer och potentiella kandidater för EU-medlemskap.

Europeiska kommissionen tillkännager på sin webbplats vilka länder som är kvalificerade.

Den öppna tävlingen innebär att städer kan delta i tävlingen med kandidater från andra länder. Fler än en stad i ett land kan lämna in ett anbud.

Urvals- och övervakningsprocessen följer samma process och samma kriterier som anges ovan, med undantag för några ändringar:

Europeiska kommissionen antar rollen som nationell myndighet: utfärdar utlysningen och arbetsordningen, godtar Panelens rekommendationer och utnämningen av kulturhuvudstaden formellt.

Vid förhandsurvalet deltar inte kandidaterna i mötet. Panelen väljer ut de nominerade baserat på anbudsböckerna.

Rapporter och utvärderingar om kulturhuvudstadsprogrammet

"European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects": Beatriz Garcia et al. På uppdrag av Europaparlamentet 2013. Identifierar de vanligaste strategierna för framgång, sammanställer och granskar bevis på effekter och långsiktiga efterverkningar ur ett kulturellt, ekonomiskt, socialt och politiskt perspektiv samt understryker de huvudsakliga återkommande utmaningarna som kulturhuvudstäder ställs inför:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf)

"European Cities and Capitals of Culture" (Palmer/Rae rapport): På uppdrag av Europeiska kommissionen 2005. Rapporten omfattar kulturhuvudstäder mellan 1995 och 2004 (finns på Europeiska kommissionens webbplats, länk nedan).

Riktlinjer för städernas egen utvärdering: det här dokumentet, som produceras av kommissionen, beskriver vilka fördelar det ger för kulturhuvudstäderna att genomföra en egen utvärdering. Dessutom tillhandahåller de städerna med ett antal gemensamma indikatorer och tips på hur man planerar och genomför en egen utvärdering (finns på Europeiska kommissionens webbplats, länk nedan).

"European Capitals of Culture: the road to success": denna broschyr producerades av Europeiska kommissionen och innehåller historier från 25 år av europeiska kulturhuvudstäder (1985–2010) (finns på Europeiska kommissionens webbplats, länk nedan).

Utvärderingsrapporter om varje kulturhuvudstad sedan 2007. ECO-RYS. På uppdrag av Europeiska kommissionen. Ges ut i slutet av året som följer på kulturhuvudstadsåret (finns tillgänglig på Europeiska kommissionens webbplats, länk nedan).

"Compendium of Ecorys recommendations": detta dokument producerades av kommissionen och sammanställer rekommendationerna som ingår i utvärderingarna som görs i efterhand för kulturhuvudstäderna för åren 2007–2015 (finns på Europeiska kommissionens webbplats, länk nedan).

Europeiska kommissionen. Webbplats om kulturhuvudstäderna, inklusive urvals- och övervakningsrapporter:

http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm

Ytterligare läsning

"How to strategically use the EU support programmes, including Structural Funds, to foster the potential of culture for local, regional and national development and the spill-over effects on the wider economy": Producerad av en grupp experter från alla EU-medlemsländer, 2012. Syftar till att göra lokala, regionala och nationella myndigheter mer medvetna om potentialen som kulturella och kreativa sektorer har att främja utvecklingen:

http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/documents/structural-funds-handbook_en.pdf

"European Audiences: 2020 and beyond": Producerad av Europeiska kommissionen, 2012:

<http://bookshop.europa.eu/en/european-audiences-pbNC3112683/>

Kontakt

Mer information får ni genom att skicka ett e-postmeddelande till Europeiska kommissionens funktionella kulturhuvudstadsinkorg: EAC-ECOC@ec.europa.eu.

Dokumentationen från tidigare kulturhuvudstäder kan granskas i Europeiska kommissionens lokaler (70, Rue Joseph-II, Bryssel). Begäran om detta måste skickas till EAC-ECOC@ec.europa.eu, med uppgifter om vilka dokument man önskar granska, minst 48 timmar före besöket. Av säkerhetsskäl måste besöket avtalas med och bekräftas av den relevanta avdelningen (t.ex. enheten Kreativa Europa i Generaldirektoratet för utbildning, ungdom, idrott och kultur).